

Kunnskapsdepartementet
v/Åste Haukvik Traen
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
19/142-2/DARO

Dato
14.06.2019

Svar på høring av forslag til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven)

Overordnet:

I høringsnotatet til forslag til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. står følgende:

«Per i dag finnes det ingen lov som samler bestemmelser om tolking i offentlig sektor. Hvilket ansvar offentlige organer har for å bruke tolk, følger i noen sektorer direkte eller indirekte av lovgivningen, mens det i andre sektorer er uklart hvorvidt organer har et slikt ansvar. Av de bestemmelsene som gir et ansvar for å bruke tolk, er det svært få som stiller krav om kvalifikasjoner (...) Ved å innføre en lov, kan sentrale bestemmelser samles og være lett tilgjengelig for de som bruker tolk.» (s.8)

De fleste brukere av norsk tegnspråk (NTS) har jevnlig behov for å bruke tolk for å kunne fungere i samfunnet på lik linje med hørende. Språkrådets viktigste innvending mot forslaget til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. er derfor at tegnspråktolker ikke blir omfattet av loven. Dette kan medføre flere uheldige konsekvenser: NTS blir ikke behandlet på linje med andre språk, heller ikke andre minoritetsspråk, noe som er et brudd med offisiell norsk språkpolitikk. Og tegnspråktolker vil ikke være omfattet av samme krav til utdanning og kompetanse som andre tolker, noe som i neste omgang vil kunne ramme brukerne av NTS som har behov for tolketjenester.

Begrunnelse:

St.meld. nr. 35 (2007–2008), *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* (Språkmeldingen), slår fast følgende:

«... teiknspråk har ein grunnleggjande verdi i seg sjølv, mellom anna som identitetsmerke og ekte kulturuttrykk for ein språkleg minoritet i det norske samfunnet. Det norske teiknspråket er også eit genuint norsk språk, ein del av den norske kulturarven og ikkje minst ein del av det språklege mangfaldet i landet som vi alle har ei særleg plikt til å ta vare på.» (s. 233)

NTS er med andre ord ikke først og fremst et erstatningsspråk for hørselshemmede, men morsmål og førstespråk for et betydelig antall mennesker. Som minoritetsspråk må NTS ha rett til samme beskyttelse som andre minoritetsspråk i Norge. I Tolkeutvalgets NOU 2014:8 blir det framhevet at «talking til og fra samiske språk, i tillegg til målet om å forstå og bli forstått, også omhandler retten til å bevare og utvikle språkene» (referert på s. 20 i høringsnotatet). Her ser man på tolking til og fra

samisk som et språkstyrkingstiltak, og dette må også gjelde for andre minoritetsspråk, inkludert NTS. Det at tegnspråktolker ikke blir omfattet av loven, innebærer en språkpolitisk forskjellsbehandling som bryter med den norske språkpolitikken.

I Språkmeldingen står også følgende:

«Regjeringa vil ta initiativ til å få utgreidd vidare kva rettar teiknspråkbrukarar skal ha, og kva plikter offentlege styresmakter og andre instansar skal ha overfor teiknspråkbrukarane og utviklinga av teiknspråket og teiknspråkkulturen. Utgreiinga må også vurderer i kva grad og på kva måte dette treng forankring i lovverket. I dette arbeidet må det takast omsyn til kva som vil vera råd å gjennomføra både på kort og på lang sikt. Her er det særleg tilgangen på teiknspråktolkar som er den kritiske faktoren.» (s. 238)

Hittil har ikke denne ambisjonen resultert i mye konkret, og de sentrale spørsmålene om rettigheter for tegnspråkbrukere, plikter for offentlige myndigheter og tilgang på tegnspråktolker er fremdeles langt på vei uavklart. Arbeidet med tolkeloven burde derfor vært benyttet som en mulighet til å få avklart og slått fast sentrale rettigheter til bruk av tolk for brukerne av NTS.

I lovforslagets § 2 sies det eksplisitt at loven ikke gjelder ved tolking for døve, hørselshemmede og døvblinde, og i høringsnotatet vises det til at døve og hørselshemmede i dag har en individuell rett til tolketjenester etter folketrygdloven § 10-7 bokstav f. Men tolkeloven er en pliktbestemmelse som må fange opp det språkpolitiske perspektivet som likestiller de norske språkene. Dessuten gjøres det et unntak for lovens § 4, som forbyr bruk av barn som tolk. Den skal også gjelde ved tolking for døve, hørselshemmede og døvblinde. Det kan virke underlig at tegnspråktolker skal omfattes av én paragraf i en lov som eksplisitt ikke skal gjelde for tegnspråktolker.

Det er vanskelig å forstå at tegnspråktolker skiller seg ut fra andre tolker på en slik måte at de ikke skal kunne omfattes av det samme lovverket. I høringsnotatet vises det til NOU 2014:8, som framhever at tolking er et krevende yrke med høye krav til språkferdigheter, konsentrasjon, etisk standard og spesifikke tolkefaglige ferdigheter:

«Å tolke innebærer et stort ansvar. Det er en krevende og kompleks oppgave som betinges av en rekke ferdigheter hos utøveren. Utover solide tospråklige ferdigheter, må tolken ha spesifikke tolkeferdigheter, blant annet svært god hukommelse, høy konsentrasjonsevne og stresstoleranse. Videre må tolken ha kunnskap om yrkesetikken og grensene for sitt ansvarsområde, om sin funksjon i kommunikasjonen, og innsikt i konteksten som danner rammen rundt samtalen. Tolkeutvalget vurderte at kompleksiteten i tolkerollen derfor tilsier at alle som tolker i offentlig sektor ideelt sett bør ha tolkeutdanning og statsautorisasjon for å mestre oppgaven. Utvalget anbefalte derfor en profesjonalisering av tolkefunksjonen. Innføring av loven vil bidra til dette.» (s. 15)

Nøyaktig samme krav må også stilles til tegnspråktolker, og bl.a. Oslomet har tatt konsekvensen av dette ved at de i større grad gjør tolkeutdanning mer enhetlig. Bestemmelsene i loven om kompetansekrav må også gjelde tegnspråktolker, og tegnspråktolkene må også følge kravene om jevnlig autorisasjonsprøver, i tillegg til kravene om utdanning.

Merknad til teksten i lovforslaget:

I lovforslagets § 2 står følgende:

«Med unntak av § 4 gjelder loven ikke ved tolking for døve, hørselshemmede og døvblinde.»

Denne setningen må enten gå ut eller presiseres. Slik den står nå, innebærer den en risiko for at døve og hørselshemmede som ikke er fra Norge, ikke vil få kvalifiserte tolketjenester. Dette kan skje med døve, hørselshemmede og døvblinde som ikke har rettigheter etter folketrygdloven, og som ikke kan norsk tegnspråk. I ytterste konsekvens kan dette gå ut over rettssikkerheten i saker som angår opphold, asyl o.l.

Kommentar til merknad (fra forslagsstiller) til § 2:

I merknaden fra forslagsstiller til lovens §2 står følgende (høringsnotatets s. 99):

«Loven gjelder for tolking mellom norsk og andre språk, jf. forslaget til første ledd. Andre språk inkluderer også samisk, herunder nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk.»

Det sies altså eksplisitt at loven ikke gjelder for døve, hørselshemmede og døvblinde, og dermed indirekte at norsk tegnspråk ikke er inkludert blant «andre språk». Men hva med kvensk, romani og romanes, de andre minoritetsspråkene som Norge har et spesielt ansvar for?

Vennlig hilsen

Daniel Gusfre Ims
seksjonssjef

Dagfinn Rødningen
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.

Mottakere:

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep 0032

OSLO